

Kraków, dn. 10 maja 2019 r.

Ks. dr hab. Paweł Maciaszek
Katedra Mediów i Komunikacji Społecznej
Instytut Kulturoznawstwa
Akademia Ignatianum w Krakowie
ul. Kopernika 26
31-501 Kraków

**Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Adriana Fertacza
pt. *Duchowość dziennikarza w piśmiennictwie biskupa Adama Lepy*,
Warszawa 2019 (wydruk komputerowy, ss. 267 + 37 bibliografii)**

Niniejsza recenzja zawiera następujące części:

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy
2. Cele pracy i hipotezy badawcze
3. Struktura pracy
4. Metodologia
5. Wartość merytoryczna
6. Strona formalna pracy
7. Konkluzja

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy

Napisana przez ks. mgr. lic. Adriana Fertacza rozprawa doktorska już w pierwszym oglądzie zachwyca objętością; składa się z 304 stron (w tym 37 stron bibliografii). Podejmując temat *Duchowość dziennikarza w piśmiennictwie biskupa Adama Lepy* Autor jest przekonany, że istnieje „konieczność pielęgnowania i formacji życia duchowego dziennikarza” (Wstęp, s. 45). Powołując się na wielokrotne wypowiedzi biskupa Lepy wskazuje decydujący wpływ tego rodzaju formacji na kształt życia zarówno indywidualnej osoby, jak i społeczeństwa.

O słuszności takiego zdania, i zarazem o aktualności podjętego zagadnienia, przekonują nauczania ostatnich papieży. Jan Paweł II pracę dziennikarzy nazywał służebną misją. Każdy wykonujący ją powinien zawsze służyć człowiekowi poprzez budowanie społeczeństwa na fundamencie solidarności i miłości, przez podawanie prawd o codziennym ludzkim życiu, którego ostateczne spełnienie możliwe jest jedynie w Bogu. Wszyscy pracujący w świecie mediów powinni troszczyć się o rozwój duchowy (Jubileusz dziennikarzy. Rzym, 4 czerwca 2000 r.). Papież Franciszek wyjaśnia tę prawdę tłumacząc dziennikarzom, że tworzony przez nich przekaz medialny dotyczy nie tylko wydarzeń politycznych czy ekonomicznych, lecz także rzeczywistości natury duchowej (Spotkanie z dziennikarzami z całego świata przed uroczystą inauguracją pontyfikatu. Rzym, 16 marca 2013 r.). Podjęty temat jest zatem ważny i aktualny. Dobrze, że zrealizowany został w ramach teologii, bowiem zagadnienia dotyczące dziennikarzy i środków społecznego przekazu realizowane są zazwyczaj w obszarze nauk o mediach.

Wybranie opracowanego w dysertacji zagadnienia Autor uzasadnia w sposób przekonujący: istnieje bogaty materiał źródłowy i dostrzegalny jest brak jego syntetycznego opracowania. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że wśród 300 wskazanych w bibliografii publikacji biskupa Adama Lepy żadna nie przedstawia wyczerpującego opisu duchowości dziennikarzy. Doktorant zatem, dokonując studium zagadnienia duchowości tej grupy zawodowej, najpierw poczynił solidną kwerendę tekstów, a następnie wy dobył z nich potrzebne do opracowania tematu treści. Dokonany więc wybór tematu dysertacji doktorskiej jest słuszny i uzasadniony, stanowi wartościową próbę zmierzenia się z wyrażonym w tytule zagadnieniem.

2. Cele pracy i hipotezy badawcze

Celem pracy jest dokonanie charakterystyki duchowości dziennikarza, który – jak zaznacza we Wstępie jej Autor (s. 48-50) – stanowi poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania:

- czym jest duchowe życie człowieka, co stanowi jego fundament;
- jakich zdolności nabywają dziennikarze przez poddawanie się wewnętrznej formacji;

- przez jak długi okres powinna ona być realizowana;
- jakie środki stanowią pomoc na drodze duchowego kształtowania;
- jakie owoce przynosi praca dziennikarza dbającego o rozwój własnego życia religijnego;
- jaką rolę odgrywają w tej formacji takie wspólnoty jak: Kościół powszechny, parafia, rodzina;
- jakie są aktualne wyzwania w formacji duchowości dziennikarza.

Wskazanie takich celów sprawia, że praca wydaje się ciekawa. Umieszczenie ich na początku rozprawy, bez sugerowania odpowiedzi, stanowi dla czytelnika zachętę do lektury tej obszernej pracy.

3. Struktura pracy

Układ pracy jest klarowny i jednoznacznie wynika z kluczowych dla niniejszego opracowania pojęć. Odpowiada on rozprawia naukowej.

Przedstawioną przez ks. mgra lic. Adriana Fertacza rozprawę doktorską tworzą 304 strony, na które składają się – między innymi – cztery rozdziały. Liczą one kolejno 42, 77, 67 i 52 strony; najobszerniejsze są zatem rozdziały drugi i trzeci, które są fundamentalne dla podjętego tematu. Jest to uzasadnione, opisane zostały w nich bowiem cechy duchowe dziennikarza i jego działalność (apostolat). Krótsze rozdziały przedstawiają teologiczne podstawy duchowości dziennikarza, jego formację duchową i jej środki. Tak ułożona struktura rozprawy odpowiada praktyce stosowanej teologii duchowości.

Klamrę łączącą w całość wymienione rozdziały stanowi Wstęp i Zakończenie. Dysertacja posiada również, zamieszczoną na 37 stronach, bogatą bibliografię. Kwerenda źródłowa dokonana została wyjątkowo solidnie i starannie.

4. Metodologia

Autor zastosował w pracy metodę analityczno-syntetyczną, która jest właściwa dla teologii duchowości. Rzeczywiście, dokonana została analiza tekstów źródłowych i następnie wydobyte treści sformułowane zostały we wnioski.

Wydobywając z publikowanego dorobku naukowego biskupa Lepy cechy dziennikarzy i ich posługę, przekonująco wyjaśnia ich duchowość.

5. Wartość merytoryczna

Punktem wyjścia dla omówienia zagadnienia duchowości dziennikarza Autor uczynił wskazanie podstaw teologicznych, których są cztery rodzaje: trynitarnie, chrystologiczne, eklezjologiczne, mariologiczne. Opisane one zostały w pierwszym rozdziale pracy, który streszcza – między innymi – następujące prawdy:

- w Trójcy Świętej znajduje się doskonały wzór komunikacji. Przykład relacji Osób Boskich pozwala dostrzec, że komunikowanie to nie tylko przekaz myśli czy wyrażanie opinii, lecz także dawanie siebie z miłości;
- dla wszystkich odpowiedzialnych za środki społecznego przekazu fundamentem (czyli pierwszym dziennikarzem i wychowawcą) powinien być Chrystus – Słowo i Prawda. Każdy z nadawców informacji uczestniczy bowiem w dziele wychowania jej odbiorcy i dlatego w swojej pracy powinien posługiwać się środkami natury religijnej;
- przekaz dziennikarzy katolickich charakteryzuje się wiarygodnością, której fundamentem jest miłowanie prawdy, która nieustannie przypominana jest przez Kościół;
- w osobie Maryi – która zgodziła się wypełniać (i zawsze to czyniła) wolę Boga, pozostawała wrażliwa na ludzkie potrzeby i wytrwała nawet pod krzyżem swojego Syna – dziennikarze rozpoznają, że ich praca to służba Bogu i ludziom, w której Ona nieustannie im pomaga.

Po zaprezentowaniu teologicznych podstaw duchowości pracowników mediów Doktorant przeszedł do przedstawienia jej charakterystyki. Opisał cechy ich duchowej postawy; jedną z nich jest wierność powołaniu, które polega na odwadze szukania i relacjonowania prawdy, na stawaniu w jej obronie (bez względu na okoliczności). W przyjmowaniu i zachowaniu takiej postawy pomaga dobrze uformowane sumienie, które nie tylko pomaga w przeciwstawianiu się różnorodnym naciskom, lecz także podejmować odpowiedzialność za bliźnich. Z kolei wzięcie odpowiedzialności za innych ludzi zawsze poprzedza odpowiedzialność osobista, czyli

właściwy własny stosunek do prawdy. Kolejne opisy duchowości dziennikarza, które wypełniają strony drugiego rozdziału dysertacji, dotyczą dawania świadectwa, postaw moralnych, postawy wobec mediów i funkcji nauczycielskiej. Doktorant skutecznie przekonuje, posługując się bogatym materiałem źródłowym, że dawanie świadectwa jest najważniejszą i najbardziej pożyteczną formą i cechą aktywności katolickich pracowników środków społecznego przekazu. Ono odróżnia ich od tych, którzy swoją pracę traktują jedynie jako przekazywanie informacji, bycie operatywnym fotoreporterem czy fachowcem od nowoczesnych urządzeń technicznych.

Trzeci rozdział stanowi opis sposobów realizacji dziennikarskiego apostołatu, do których należy: głoszenie Słowa Bożego, kształtowanie mentalności chrześcijańskiej, apostołstwo modlitwy, obrona rodziny i kształtowanie postaw. Opis ten to nakreślenie, w sposób ciekawy i rzetelny, drogi docierania do bliźnich z przekazem nauki Jezusa Chrystusa. W tej części pracy jest mowa o przekazywaniu w mediach Słowa Bożego, które – jeśli podawane jest odpowiedzialnie – pomaga człowiekowi, służy jego rozwojowi intelektualnemu i moralnemu. Wytlumaczona została również zasada wypracowywania w społeczeństwie systemu chrześcijańskich wartości, który jest owocem dynamizmu Ewangelii. Z kolei w części o postawach Doktorant opisał zarówno te, które dziennikarz powinien nabywać, jak i te, które powinien eliminować u odbiorców swojego przekazu. Jest zatem mowa o doskonaleniu się w postawie odpowiedzialności, o służbie prawdzie i o stawianiu się dla innych nauczycielem. Kierowanym do odbiorców medialnym przekazem powinien pomagać im zwalczać uzależnienie od mediów, konsumizm medialny i postawę makiawelizmu.

Ostatnią, czwartą część rozprawy stanowi opis duchowej formacji dziennikarza oraz charakterystyka jej środków, takich jak: wspólna modlitwa, dni skupienia, rekolekcje. Pracownik mediów jest więc tym, komu potrzebna jest opieka duszpasterska. Świadczenie jej nie stanowi jedynie troski o działalność mediów, lecz także wyraża opiekę nad dziennikarzami, aby byli zdolni wytwarzać nową kulturę poszanowania ludzkiej godności i promowania życia budowanego na solidarności, miłości i pokoju.

Należy dostrzec i docenić wymienione w pracy przykłady troski o duchowy rozwój dziennikarzy. Podanie tych egzemplifikacji stanowi cenne potwierdzenie i wyjaśnienie opisanych prawd o życiu duchowym tej grupy zawodowej. Doktorant przywołuje „Akt zawierzenia Matce Bożej” składany przez pracowników Tygodnika Katolickiego „Niedziela”; jego treść stanowi kierowana do Maryi prośba o jej pomoc, aby zamieszczane przez nich w środkach społecznego przekazu treści były wyrazem dochowywania wierności prawdzie. Następnym przykładem są organizowane w Hebdomie rekolekcje dla dziennikarzy. Jest to czas wypełniony kontemplacją oblicza Jezusa, która – po zakończeniu tych duchowych ćwiczeń – ułatwia ukazywanie Chrystusa wszystkim, którzy Go szukają. Ponadto, poznawanie osoby Zbawiciela sprawia, że życie dziennikarzy staje się coraz bardziej twórcze i odpowiedzialne – zbliżające do Chrystusa. Kolejnym potwierdzeniem troski o duchowy rozwój pracowników mediów jest obchodzona każdego roku niedziela środków społecznego. Modlitwa, lektura papieskiego orędzia na ten dzień i jego rozważanie przekonują, że przekaz społeczny powinien odgrywać istotną rolę we wszystkich aspektach misji Kościoła.

6. Strona formalna pracy

Dysertacja posiada wyraźnie określony temat i wyznaczony plan jego opracowania, w którym poszczególne zagadnienia rozwinięte są logicznie. Struktura prezentacji jest jak najbardziej poprawna; obejmuje cztery rozdziały, które uzupełnione są – ważnymi dla tej monografii – Wstępem (s. 5-9) i Zakończeniem (s. 295-304). Poprawnym rozwiązaniem zastosowanym przez Księdza Doktoranta jest opisanie życia i działalności biskupa Adama Lepy we Wstępie pracy. Jej korpus wypełnić mogła wówczas niczym nie zmącona prezentacja obranego zagadnienia.

Dobór źródeł jest właściwy i nie budzi zastrzeżeń. Prezentowane treści są wynikiem dokonanej analizy publikacji źródłowych – bogatego dorobku biskupa Adama Lepy. Doktorant szczegółowo zapoznał się z treścią literatury przedmiotu i dobrze wykorzystał obszerną bibliografię.

Styl wypowiedzi jest zarówno klarowny, jak i całkowicie zrozumiały. W całej rozprawie widać logiczne wnioskowanie, które z pewnością będzie zrozumiałe dla

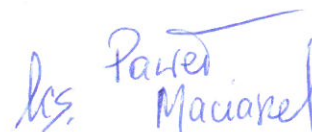
czytelników bez specjalistycznego przygotowania (na przykład dla dziennikarzy, którzy nie studiowali teologii). Istotną uwagę może stanowić dostrzegalny fragmentami zbyt ni paralelizm stylistyczno-składniowy; z pewnością warto unikać podobieństwa składniowego, które w recenzowanej pracy przejawia się w analogicznym sposobie rozpoczynania kolejnych akapitów. Dobrze byłoby w tekście pracy podawać również imiona autorów wykorzystanych publikacji.

Przypisy wykonane są poprawnie; w tworzeniu ich ks. Fertacz wykazał się dokładnością i starannością.

7. Konkluzja

Rozprawa doktorska ks. mgr. lic. Adriana Fertacza jest niewątpliwie owocem rzetelnej i ukazującej odpowiedni poziom naukowy pracy jej Autora. Spełnia ona wszystkie wymagania, jakie są stawiane rozprawom doktorskim. Biorąc pod uwagę aktualność i ważność tematu, metodologiczną spójność, dokładne zaprezentowanie duchowości dziennikarza w świetle rzetelnie przeprowadzonej analizy dorobku biskupa Adama Lepy, prawne wykorzystanie zebranych źródeł rozprawę należy ocenić bardzo dobrze. Dysertacja stanowi interesujące i, co ważne, pełne ujęcie wskazanego w temacie zagadnienia. Zapewne wydanie jej drukiem – do czego zachęcam – stanowić będzie zarówno ciekawą, jak i pożyteczną lekturę (szczególnie dla dziennikarzy).

Doktorant wykazał się solidnością, starannością i kompetencją. W pełni zasługuje na to, aby został dopuszczony do dalszych etapów przewodu doktorskiego i taki wniosek przedkładał Radzie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

ks. dr hab. Paweł Maciaszek